

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені А. С. МАКАРЕНКА**

ВОЛКОВА КАТЕРИНА СЕРГІЇВНА

УДК 378.011.3-051:[373.3+376]:37.091.279.7 (043.3)

**ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ
ДО ОЦІНЮВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Суми – 2017

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано у Комунальному закладі «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Рассказова Ольга Ігорівна,
Комунальний заклад «Харківська
гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради,
завідувач кафедри соціальної роботи
та соціальної педагогіки.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Васильєва Марина Петрівна,
Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С.Сковороди,
завідувач кафедри соціальної педагогіки;

кандидат педагогічних наук, доцент
Кондратюк Світлана Миколаївна,
Сумський державний педагогічний
університет імені А.С.Макаренка,
директор Навчально-наукового інституту
педагогіки і психології.

Захист відбудеться 7 грудня 2017 року о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 55.053.01 у Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка за адресою: 40002, м. Суми, вул. Роменська, 87, ауд. 218.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (40002, м. Суми, вул. Роменська, 87).

Автореферат розіслано 6 листопада 2017 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. Г. Козлова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Система освіти сучасної України знаходиться під впливом інклюзивних та інтеграційних процесів, що розгортаються в умовах демократизації та євроінтеграції держави, забезпечуючи право дітей з особливими освітніми потребами на освіту за місцем проживання, соціалізацію та самореалізацію в суспільстві. Відповідно зростають вимоги до рівня професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів як провідних суб'єктів освітньої діяльності, які в умовах інклюзивної освіти виконують ролі коуча, фасилітатора, тьютора, модератора індивідуальної освітньої траєкторії розвитку дитини.

Доцільність пошуку нових підходів до професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів обумовлюється необхідністю реалізації провідних положень низки державних документів із питань упровадження інклюзивного навчання в Україні та оновлення вимог щодо оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи, зокрема, Законів України «Про освіту» (2017), затверджених Кабінетом Міністрів України постанов «Порядок організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах» (2011), «Про затвердження Державного стандарту початкової загальної освіти для дітей з особливими освітніми потребами» (2013), «Про внесення змін до порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах» (2017), Наказів МОН України «Про затвердження орієнтовних вимог оцінювання навчальних досягнень учнів із базових дисциплін системі загальної середньої освіти» (2013), «Про внесення змін до наказу МОН України від 21.08.2013 р. № 1222» (2016), Концепції нової української школи (2016).

Методологічні основи професійної підготовки учителів, що є базовими для сучасних освітніх новацій, обґрунтовано в наукових дослідженнях В. Андрущенка, Л. Барановської, О. Дубасенюк, В. Кременя, А. Кузьмінського, І. Зязюна, С. Сисоєвої та ін. Окремі аспекти підготовки майбутніх педагогів до професійної діяльності досліджено О. Антоною, В. Бондарем, М. Васильєвою, О. Козловою, А. Сбруєвою, Т. Семенюк, О. Семеног, Н. Сінельниковою та ін. Висвітленню сутності та складових готовності вчителів до професійної діяльності присвячено роботи таких науковців, як Н. Бежанова, Л. Бондаренко, І. Гаврик, І. Гавриш, Ю. Гейко, С. Доценко, М. Карченкова, Т. Коломієць, В. Курок, А. Линенко, Л. Мірошніченко, О. Міхеєнка, І. Міщук, Л. Семенець, О. Серняк, Ю. Пелех, О. Чашечникова та ін. Особливості готовності майбутніх учителів початкових класів досліджували Л. Бекірова, О. Демченко, Н. Бахмат, Л. Коваль, С. Кондратюк, С. Мартиненко, Р. Моцик, О. Савченко, О. Сакалюк, В. Сирота, О. Скоробагата, Ю. Холостенко, Л. Хомич та ін.

Професійна підготовка майбутніх учителів до оцінювальної діяльності є предметом досліджень О. Бабкова, В. Бобрицька, Т. Бережинська, Н. Буринська, В. Гуменюк, В. Завіна, О. Іващенко, С. Калаур, А. Криворучко,

З. Курлянд, Л. Кутепова, О. Погрібна, О. Полякова, О. Савченко, С. Омеляненко, М. Семко, О. Стрілець, І. Якиманська та ін.

Значний інтерес у контексті порушеної проблеми становлять наукові розвідки, в яких започатковано розв'язання питань, пов'язаних із формуванням готовності педагогів до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти (Л. Антонюк, Я. Баранець, В. Гладуш, І. Демченко, Г. Косарева, О. Мартинчук, Л. Прядко, Т. П'ятакова, І. Хафізуліна, Ю. Шумиловська та ін.) та оцінювальною діяльністю вчителя в інклюзивному класі (О. Гаяш, А. Колупаєва, О. Лущинська Т. Сак, Л. Савчук, Г. Хворова, З. Шевців, І. Юхимець, Л. Яценюк та ін.).

Теоретичний аналіз наукових джерел, вивчення практичного досвіду ВНЗ щодо професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до оцінювальної діяльності в умовах інклюзивної освіти дали змогу виявити низку *суперечностей*, зокрема між:

- потребами суспільства в учителях початкових класів, готових до оцінювальної діяльності в умовах інклюзивної освіти, та реальним станом формування відповідної готовності майбутніх учителів початкових класів у процесі професійної підготовки;

- необхідністю цілеспрямованого формування готовності майбутніх учителів початкових класів до оцінювальної діяльності в умовах інклюзивної освіти та недостатньою теоретичною розробленістю цього процесу;

- домінуючою в освітньому процесі ВНЗ методикою професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до оцінювання навчальних досягнень учнів і необхідністю її спрямування на формування готовності майбутніх учителів початкових класів до оцінювання ключових компетентностей учня.

Отже, актуальність проблеми, її соціально-педагогічне значення, необхідність подолання виявлених суперечностей зумовили вибір теми дисертації **«Формування готовності майбутніх учителів початкових класів до оцінювальної діяльності в умовах інклюзивної освіти»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано згідно з темою науково-дослідної роботи кафедри соціальної роботи та соціальної педагогіки Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради «Удосконалення професійної підготовки працівників соціальної та педагогічної сфер до роботи в умовах інклюзивної освіти». Тему дисертації затверджено на Вченій раді Харківського гуманітарно-педагогічного інституту (протокол №2 від 29.09.2010 р.) та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол №7 від 26.10.2010 р.).

Мета дослідження: науково обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів початкових класів до оцінювальної діяльності у процесі інклюзивної освіти.

Реалізація поставленої мети передбачала виконання таких **завдань**:

1. Виявити ступінь розробленості проблеми формування готовності майбутніх учителів початкових класів до оцінювальної діяльності в умовах інклюзивної освіти в теорії і практиці.

2. Визначити сутність та компоненти готовності майбутніх учителів початкових класів до оцінювальної діяльності в умовах інклюзивної освіти.

3. Розробити модель формування готовності майбутніх учителів початкових класів до оцінювальної діяльності в умовах інклюзивної освіти.

4. Теоретично обґрунтувати педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів початкових класів до оцінювальної діяльності у процесі інклюзивної освіти.

5. Експериментально перевірити ефективність педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів початкових класів до оцінювальної діяльності у процесі інклюзивної освіти.

Об'єкт дослідження: процес підготовки майбутніх учителів початкових класів до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти.

Предмет дослідження: педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів початкових класів до оцінювальної діяльності у процесі інклюзивної освіти.

Методи дослідження: *теоретичні* – аналіз педагогічних, психологічних, соціологічних та соціально-педагогічних джерел з метою визначення стану розробленості проблеми формування готовності до оцінювальної діяльності майбутніх учителів початкових класів; узагальнення та систематизація наукових положень задля визначення базових дефініцій дослідження; порівняння – з метою з'ясування науково-методологічних підходів дослідження; теоретичне моделювання – для розробки моделі формування готовності майбутніх учителів початкових класів до оцінювальної діяльності в умовах інклюзивної освіти, конкретизація та синтез – для виявлення та обґрунтування педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів початкових класів до оцінювальної діяльності у процесі інклюзивної освіти; структурування та класифікація – для визначення критеріїв, показників та рівнів сформованості готовності майбутніх учителів початкових класів до оцінювальної діяльності в умовах інклюзивної освіти; *емпіричні* – діагностичні (анкетування, тестування студентів для визначення рівня готовності майбутніх учителів початкових класів до оцінювальної діяльності, анкетування науково-педагогічних працівників ВНЗ задля визначення кола проблемних питань у галузі інклюзивної освіти), *обсерваційні* (пряме, побічне, включене педагогічне спостереження, ретроспективний аналіз власної педагогічної практики), *прогностичні* (експертні оцінки, узагальнення незалежних характеристик), *праксиметричні* (аналіз продуктів навчально-пізнавальної діяльності студентів, аналіз педагогічного досвіду), педагогічний експеримент – для визначення результативності обґрунтованих умов; *статистичні* – математичні методи статистичної обробки

експериментальних даних для підтвердження достовірності отриманих у ході дослідження результатів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

- *уперше* теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів початкових класів до оцінювальної діяльності у процесі інклюзивної освіти, а саме: формування позитивної мотивації у майбутніх учителів початкових класів щодо прояву педагогічної творчості в оцінювальній діяльності в умовах інклюзивної освіти; корекція на основі контекстного підходу змісту навчальних дисциплін щодо формування у майбутніх учителів початкових класів уявлення про специфіку оцінювальної діяльності в умовах інклюзивної освіти; активізація суб'єкт-суб'єктної взаємодії учасників освітнього процесу через упровадження інноваційних методів та форм підготовки майбутніх учителів початкових класів до роботи в умовах інклюзивної освіти; розроблено модель формування готовності майбутніх учителів початкових класів до оцінювальної діяльності в умовах інклюзивної освіти, що враховує положення системного, структурного, особистісно-діяльнісного, середовищного, компетентнісного, аксіологічного, технологічного підходів, включає теоретико-методологічний, цільовий, змістово-процесуальний і результативний блоки, відображає цілісний педагогічний процес формування готовності майбутніх учителів початкових класів до оцінювальної діяльності в умовах інклюзивної освіти; визначено сутність та компоненти готовності майбутніх учителів початкових класів до оцінювальної діяльності в умовах інклюзивної освіти (мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивний);

- *уточнено* зміст понять «інклюзивна компетентність учителя», «готовність учителя до оцінювальної діяльності», критерії, показники та рівні сформованості готовності майбутніх учителів початкових класів до оцінювальної діяльності в умовах інклюзивної освіти;

- *удосконалено* зміст, форми і методи формування готовності майбутніх учителів початкових класів до оцінювальної діяльності в умовах інклюзивної освіти.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає у тому, що у процес підготовки фахівців освітнього ступеня «бакалавр» спеціальності 013 Початкова освіта розроблено і впроваджено діагностичний інструментарій для перевірки рівнів готовності майбутніх учителів початкових класів до оцінювальної діяльності в умовах інклюзивної освіти; робочу навчальну програму спецкурсу «Оцінювання ключових компетентностей учнів початкової школи в умовах інклюзивної освіти», програму переддипломної педагогічної практики, методики проведення «Уроків толерантності» та складання «Книг – соціальних історій» для учнів початкових класів, що навчаються в умовах інклюзивної освіти.

Результати дисертаційної роботи можуть бути використані для подальшого вдосконалення теорії і практики вищої професійної

педагогічної освіти, зокрема для організації самостійної, індивідуальної роботи, програм педагогічних практик, у системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників ЗНЗ, у підготовці посібників, програм навчальних дисциплін, у позааудиторній виховній роботі зі студентами.

Результати дослідження **впроваджено** в освітній процес Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (довідка № 01-13/399 від 18.04.2017 р.), Державного вищого навчального закладу «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (довідка № 01-15/599 від 24.04.2017 р.), Державного закладу «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (довідка № 1/579 від 26.04.2017 р.), Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» (довідка № 68-17-268 від 10.04.2017 р.).

Особистий внесок здобувача в посібнику «Робота з дітьми і молоддю в інклюзивному та інтегрованому освітніх середовищах», написаному у співавторстві із М. Андрєєвою, Т. Отрошко, О. Рассказовою, Ю. Чернецькою, С. Харченком, полягає у висвітленні загальних аспектів становлення інклюзивного підходу в Україні; характеристиці причин, чинників та проявів нестандартної поведінки учнів у сучасних умовах.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертації було представлено у повідомленнях на наукових, науково-практичних і науково-методичних конференціях різних рівнів: *міжнародних* – «Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний та національний виміри змін» (Суми, 2016), «Ключові питання наукових досліджень у сфері педагогіки та психології у ХХІ ст.» (Львів, 2015); *всеукраїнських* – «Теоретичні, методичні і практичні проблеми соціальної педагогіки та соціальної роботи» (Івано-Франківськ, 2016), «Соціально-правові та організаційно-управлінські аспекти роботи працівників соціальної й освітньої сфер з різними суб'єктами сучасного соціуму» (Харків, 2016), «Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців» (Хмельницький, 2013), «Науково-педагогічна спадщина А. С. Макаренка і сучасність» (Старобільськ, 2013), «Науково-методичні основи сучасного навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах: актуальні проблеми, досвід, перспективи вдосконалення» (Харків, 2013), «Формування професійної культури майбутніх педагогів в умовах модернізації освіти» (Харків, 2012), «Практично-професійна підготовка студентів у системі вищої освіти: проблеми та шляхи вдосконалення» (Харків, 2011); *міжвузівських семінарах* – «Актуальні питання підготовки фахівців соціальної та педагогічної сфер в умовах соціокультурних трансформацій» (Харків, 2015), «Інклюзивна освіта: уроки і здобутки» (Харків, 2015), «Філософія безбар'єрного середовища як основа розбудови інклюзивного суспільства» (Харків, 2015), «Студент-волонтер – активний громадянин та фахівець» (Харків, 2014), «Позитивна педагогіка А. С. Макаренка»

(Харків, 2013). Основні положення й результати дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри соціальної роботи та соціальної педагогіки Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (2010 – 2017).

Публікації. Результати дослідження висвітлено у 15 публікаціях, із яких 14 одноосібні: 9 статей опубліковано в провідних наукових фахових виданнях України, 1 – в зарубіжному виданні, 3 – у збірках наукових праць і матеріалах конференцій, 1 – в іншому виданні, 1 – навчально-методичний посібник.

Структура і обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (339 найменувань) і 12 додатків. Робота містить 12 таблиць і 14 рисунків. Загальний обсяг дисертації – 290 сторінок, основний текст дисертації викладено на 195 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, сформульовано мету, визначено об'єкт, предмет, завдання та методи наукового пошуку; розкрито наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, подано інформацію про впровадження та апробацію отриманих результатів, виокремлено особистий внесок здобувача; схарактеризовано структуру й обсяг дисертації.

У першому розділі «**Теоретичні основи формування готовності майбутніх учителів початкових класів до оцінювальної діяльності в умовах інклюзивної освіти**» охарактеризовано ступінь розробленості проблеми; визначено сутність та компоненти готовності майбутніх учителів початкових класів до оцінювальної діяльності в умовах інклюзивної освіти; розроблено модель формування готовності майбутніх учителів початкових класів до оцінювальної діяльності в умовах інклюзивної освіти.

За допомогою методів систематизації та узагальнення у дисертації доведено, що проблема формування готовності майбутніх учителів початкових класів до оцінювальної діяльності в умовах інклюзивної освіти є складною, багатоаспектною, міждисциплінарною і розглядається в контексті філософського, соціологічного, психологічного, педагогічного та соціально-педагогічного знання. Термінологічне поле дослідження окреслено через низку взаємопов'язаних понять «компетентність», «професійна підготовка», «готовність», «оцінювальна діяльність», а також «інклюзія», «інтеграція», «безбар'єрність», «рівність», «доступність».

На основі аналізу наукових джерел щодо формування готовності вчителів до різних видів професійної діяльності (Д. Біда, Л. Бродська, М. Бубнова, І. Гавриш, С. Доценко, Г. Ковтонюк, О. Лівшун, А. Ліненко, І. Манькусь, І. Міщук, Т. Пушкар, Л. Семенець, О. Серняк, О. Тутова,

П. Харченко та ін.) констатовано, що в сучасній науці створено передумови для вирішення порушеної проблеми, яка, однак, залишається гостро актуальною та маловивченою у контексті пошуку шляхів підвищення рівня готовності майбутніх учителів початкових класів до оцінювальної діяльності в умовах інклюзивної освіти.

На підставі порівняння і систематизації наукових положень уточнено сутність поняття «готовність учителя до оцінювальної діяльності», яке витлумачено як складну професійну та особистісну інтегративну характеристику вчителя, що забезпечує виявлення та аналіз рівнів розвитку основних груп компетентностей (ключових, предметних, міжпредметних) учнів, їх відповідності поставленій меті, коректне формулювання оціночних суджень, аналіз і усвідомлення результатів власної професійної діяльності.

Узагальнення наукових досліджень О. Глузмана, О. Гурої, О. Дубасенюк, І. Зимньої, О. Локшиної, О. Овчарук, В. Химинець дозволило встановити, що в умовах інклюзивної освіти оволодіння вчителями компетентнісним підходом до оцінювальної діяльності забезпечує інтеграцію учнів з особливими освітніми потребами в загальноосвітніх навчальних закладах, оскільки процес оцінювання набуває соціально-педагогічного спрямування і передбачає моніторинг сформованості у дітей не лише предметних і міжпредметних компетентностей, а й ключових, необхідних для їх соціалізації та інтеграції в суспільстві. Доведено, що необхідним є формування у майбутніх учителів початкових класів інклюзивної компетентності, яку на основі аналізу досліджень Т. П'ятакової, І. Хафізуліної, М. Чайковського визначено як інтегративне особистісне утворення, що обумовлює здатність педагога реалізовувати професійні функції у процесі інклюзивного навчання з урахуванням особливих освітніх потреб учнів, забезпечувати їхню соціально-педагогічну адаптацію в інклюзивному освітньому середовищі, створювати відповідні умови для повноцінного розвитку та саморозвитку.

У розділі витлумачено готовність учителя початкових класів до оцінювальної діяльності в умовах інклюзивної освіти як комплекс особистісно-професійних характеристик майбутнього фахівця, що набуваються у процесі формування інклюзивної компетентності під час професійно-педагогічної підготовки та квазіпрофесійної діяльності й забезпечують ефективне здійснення учителем низки функцій оцінювальної діяльності (стимулюючо-мотиваційної, навчальної, виховної, розвивальної, діагностико-корегуючої, рефлексивної, зворотнього зв'язку, соціалізуючої) в умовах спільного навчання молодших школярів з різними освітніми потребами.

За допомогою системного аналізу доведено, що готовність майбутнього вчителя початкових класів до оцінювальної діяльності в умовах інклюзивної освіти передбачає інтеграційну єдність таких компонентів: мотиваційний (особистісно-ціннісна вмотивованість майбутнього учителя початкових

класів до творчої організації взаємодії з дітьми, які мають особливі освітні потреби; об'єктивне й толерантне ставлення до оцінювання компетентностей учнів з різним освітніми потребами); когнітивний (психолого-педагогічні та соціально-педагогічні знання майбутнього учителя початкових класів в галузі інклюзивної освіти, а також знання щодо прогнозування, планування та організації оцінювальної діяльності в умовах інклюзивної освіти відповідно до поставлених педагогічних цілей і завдань); діяльнісний (володіння методикою оцінювання ключових, предметних та міжпредметних компетентностей учнів початкових класів, використання можливостей оцінювальної діяльності з метою підвищення рівня соціалізації дітей молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребами); рефлексивний (сформована потреба у рефлексії; наявність прагнень до професійного саморозвитку).

З урахуванням основних положень системного, структурного, особистісно-діялісного, компетентісного, аксіологічного, технологічного та середовищного підходів обґрунтовано модель формування готовності майбутніх учителів початкових класів до оцінювальної діяльності в умовах інклюзивної освіти (рис. 1). Подана модель розглядається як складна, відкрита, динамічна система, структура якої інтегрує цільовий, теоретико-методологічний, змістово-процесуальний, результативний блоки, відображає цілісний педагогічний процес формування визначеної готовності, реалізується поетапно (підготовчий, реалізаційний, рефлексивно-результативний етапи), а результатом її реалізації є підвищення рівнів готовності майбутніх учителів початкових класів до оцінювальної діяльності в умовах інклюзивної освіти.

Визначення сутності, компонентів готовності майбутніх учителів початкових класів до оцінювальної діяльності в умовах інклюзивної освіти та розробка моделі формування такої готовності забезпечило теоретичну основу для обґрунтування педагогічних умов.

У другому розділі «**Теоретичне обґрунтування педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів початкових класів до оцінювальної діяльності у процесі інклюзивної освіти**» визначено і теоретично обґрунтовано зміст педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів початкових класів до оцінювальної діяльності у процесі інклюзивної освіти.

Педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів початкових класів до оцінювальної діяльності в умовах інклюзивної освіти визначено як спеціально створені та педагогічно керовані обставини, які забезпечують високу ефективність формування мотиваційного, когнітивного, діялісного та рефлексивного компонентів готовності до оцінювальної діяльності в умовах інклюзивної освіти.

Рис. 1 Модель формування готовності майбутніх учителів початкових класів до оцінювальної діяльності в умовах інклюзивної освіти

Доведено, що формування позитивної мотивації у майбутніх учителів початкових класів щодо прояву педагогічної творчості в оцінювальній діяльності в умовах інклюзивної освіти (перша педагогічна умова) забезпечує вплив на професійну діяльність майбутнього фахівця, віддзеркалюючись у потребах, інтересах, цілях, безпосередньо детермінуючи діяльність особистості, і створює можливості для самовизначення і самореалізації, формування потреби аналізувати власний досвід оцінювальної діяльності в умовах інклюзивної освіти і впроваджувати педагогічний досвід з урахуванням своєї творчої індивідуальності.

Аналіз навчальних планів та методичного забезпечення освітнього процесу педагогічного ВНЗ підтвердив, що основний контент навчального матеріалу, який засвоюють студенти, є одним із визначальних чинників формування їхньої професійної готовності. У зв'язку із цим необхідною є корекція на основі контекстного підходу змісту навчальних дисциплін щодо формування у майбутніх учителів початкових класів уявлень про специфіку оцінювальної діяльності в умовах інклюзивної освіти (друга педагогічна умова).

Вивчення досвіду підготовки педагогічних працівників дало підстави визначити, що готовність майбутнього учителя початкових класів до оцінювальної діяльності в умовах інклюзивної освіти є професійно-особистісним ресурсом роботи вчителя, засобом та інструментом педагогічного впливу, а тому формується у майбутніх педагогів за умови продуктивної взаємодії у системі «викладач – студент». Отже, виникає потреба активізувати суб'єкт-суб'єктну взаємодію учасників освітнього процесу через упровадження інноваційних методів та форм підготовки майбутніх учителів початкових класів до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти (третьа педагогічна умова).

Таким чином, науковий пошук можливостей подолання суперечностей, виявлених на початку дослідження, потребує подальшої експериментальної перевірки ефективності визначених і теоретично обґрунтованих педагогічних умов.

У третьому розділі **«Експериментальна перевірка педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів початкових класів до оцінювальної діяльності у процесі інклюзивної освіти»** висвітлено організацію та хід констатувального та формувального етапів експерименту з перевірки педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів початкових класів до оцінювальної діяльності у процесі інклюзивної освіти; проаналізовано та узагальнено результати експериментальної перевірки педагогічних умов.

Головне завдання педагогічного експерименту полягало в експериментальній перевірці педагогічних умов готовності майбутніх учителів початкових класів до оцінювальної діяльності в процесі інклюзивної освіти.

Експериментом було охоплено 234 студенти (119 осіб – контрольна (КГ), 115 – експериментальна (ЕГ) групи), які знаходилися в однакових стартових умовах.

Навчання в ЕГ тривало з урахуванням педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів початкових класів до оцінювальної діяльності у процесі інклюзивної освіти, за програмами навчальних дисциплін, педагогічних практик, збагачених відповідним змістом, формами, методами, у КГ – за традиційними навчальними програмами, з окремими елементами запропонованої методики. Реалізація кожної з педагогічних умов відбувалася на основі принципів цілісності педагогічного процесу, відповідності змісту освіти вимогам розвитку суспільства, професійно-педагогічної спрямованості, науковості, єдності освітньої та наукової діяльності, варіативності педагогічної освіти, творчої активності та рефлексивності.

Аналіз результатів констатувального етапу педагогічного експерименту дозволив визначити переважно середній та низький рівні готовності майбутніх учителів початкових класів до оцінювальної діяльності в умовах інклюзивної освіти за усіма розробленими критеріями (ціннісно-мотиваційний, когнітивний, операційно-дієвий, рефлексивний).

Обґрунтовані педагогічні умови впроваджувалися у процес професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів початкових класів поетапно (організаційний, реалізаційний та рефлексивно-результативний етапи) за допомогою спеціально розробленої програми.

Під час організаційного етапу здійснено підготовку всіх суб'єктів педагогічного процесу до реалізації педагогічних умов, розробки та збагачення змістово-методичного забезпечення, прогнозування досягнень. На реалізаційному етапі робочі навчальні програми та методичні комплекси з навчальних дисциплін «Педагогіка», «Нові інформаційні технології та ТЗН», «Методика викладання української мови», «Основи початкового курсу математики з методикою викладання», «Основи природознавства з методикою викладання» було збагачено відомостями щодо сутності та специфіки розвитку інклюзивної освіти в Україні та світі, нормативно-правової бази інклюзивної освіти, психолого-педагогічної характеристики дітей з особливими освітніми потребами, особливостей використання комп'ютерних технологій в оцінювальній діяльності учителя початкових класів в умовах інклюзивної освіти, критеріїв оцінювання учнів із психофізичними порушеннями в загальноосвітньому навчальному закладі тощо.

Упровадження спецкурсу «Оцінювання ключових компетентностей учнів початкової школи в умовах інклюзивної освіти» дозволило студентам ЕГ розширити знання про теоретико-методологічні та нормативно-правові засади, основні принципи і специфіку оцінювальної діяльності вчителя в умовах інклюзивної освіти; оволодіти уміннями оцінювальної діяльності з метою підвищення рівня соціалізації учнів з особливими освітніми потребами та створення ситуації успіху для кожного учня незалежно від його

психофізичних особливостей; набути досвіду практичної діяльності щодо застосування індивідуального підходу при оцінюванні ключових (життєвих) компетентностей учнів в умовах інклюзивної освіти; розвинути педагогічну рефлексію.

Проведення занять із застосуванням інноваційних методів і форм підготовки сприяло розвитку у студентів творчого мислення, формуванню умінь визначати власну позицію та використовувати набуті психолого-педагогічні та соціально-педагогічні знання в різних навчально-професійних умовах. Запровадження кейс-методу на практичних заняттях дозволило студентам відпрацьовувати варіанти розв'язання проблемних, конфліктних ситуацій у професійній діяльності. Проведення інтерактивних семінарів «Інклюзивна компетентність – основа якісної підготовки майбутнього педагога», «Оцінювання ключових компетентностей: міждисциплінарний підхід», «Основи оцінювальної діяльності вчителя початкових класів» та круглих столів «Оцінювальна компетентність учителя: реалії сучасного освітнього простору», «Волонтерська діяльність як засіб розвитку професійної готовності майбутніх фахівців» забезпечило організацію та розвиток діалогового спілкування учасників, їхню взаємодію. Участь майбутніх учителів початкових класів у майстер-класах «Використання технології портфоліо в процесі професійної діяльності вчителя початкових класів», «Прийоми самооцінки і самоаналізу у професійній діяльності учителя початкових класів», «Оцінювання соціальної компетентності учня з особливими освітніми потребами» сприяла формуванню у студентів умінь використовувати доцільні форми і методи в оцінювальній діяльності в умовах інклюзивної освіти.

Залучення майбутніх учителів початкових класів до участі в різноманітних волонтерських заходах (у благодійних ярмарках, соціально-педагогічних ігротеках на свіжому повітрі для дітей з особливими освітніми потребами, акціях на підтримку дітей з аутизмом, синдромом Дауна, на захист прав дітей «Діти мають право на освіту», просвітницьких акціях «Освіта для всіх», «Бути толерантним – модно!») сприяло створенню умов для неформального спілкування учасників заходів, формуванню умінь і навичок взаємодії з дітьми з особливими освітніми потребами та їхніми батьками, усвідомленню соціальної значущості інклюзивної освіти, самореалізації та розвитку творчого потенціалу.

На рефлексивно-результативному етапі студенти репрезентували тематичні портфоліо з питань оцінювальної діяльності майбутнього вчителя початкових класів в умовах інклюзивної освіти, що дозволило їм продемонструвати найбільш значущі результати практичної діяльності, проаналізувати, узагальнити і систематизувати набутий досвід оцінювальної діяльності, об'єктивно оцінити власні можливості та визначити шляхи подолання труднощів і досягнення більш високих результатів.

Порівняння результатів діагностики на контрольному етапі експериментальної роботи засвідчило суттєву позитивну динаміку рівнів

готовності майбутніх учителів початкових класів до оцінювальної діяльності в умовах інклюзивної освіти у студентів експериментальної групи (ЕГ) на відміну від контрольної групи (КГ), що узагальнено у табл. 1.

Таблиця 1

Зведені дані про рівні готовності майбутніх учителів початкових класів до оцінювальної діяльності в умовах інклюзивної освіти ЕГ та КГ до та після проведення педагогічного експерименту (у %)

Рівні	Критерії															
	Ціннісно-мотиваційний				Когнітивний				Операційно-дієвий				Рефлексивний			
	ЕГ		КГ		ЕГ		КГ		ЕГ		КГ		ЕГ		КГ	
	до	після	до	після	до	після	до	після	до	після	до	після	до	після	до	після
Високий	16,6	27,0	19	21,0	7,8	18,3	10,9	11,8	9,6	21,7	6,7	8,4	24,3	32,2	19,3	21,0
Середній	52,9	64,3	54,4	56,3	40,0	57,4	43,7	46,2	35,6	60	39,5	45,4	40,0	56,5	45,4	46,2
Низький	30,5	8,7	26,6	22,7	52,2	24,3	45,4	42,0	54,8	18,3	53,8	46,2	35,7	11,3	35,3	32,8

Встановлено, що за ціннісно-мотиваційним критерієм у 27% студентів ЕГ спостерігається високий рівень готовності до оцінювальної діяльності в умовах інклюзивної освіти, який виявляється в усвідомленому ставленні до професійної діяльності у визначених умовах, у наявності особистісної спрямованості на реалізацію принципів інклюзивної освіти; зорієнтованості на створення ситуації успіху для кожного учня в класі, незалежно від його психофізичних можливостей; сприйнятті толерантності як професійно важливої в умовах інклюзивної освіти цінності, що забезпечує ефективний та стимулюючий розвиток кожного учня у класі оцінювальну діяльність; у високому рівні інтересу й професійної мотивації до реалізації функцій оцінювальної діяльності в умовах інклюзивної освіти. 18,3 % студентів продемонстрували високий рівень готовності до оцінювальної діяльності в умовах інклюзивної освіти за когнітивним критерієм, про що свідчить ґрунтовне знання нормативної бази інклюзивної освіти; понятійно-дефініційного апарату, специфіки оцінювання ключових компетентностей учнів з різними освітніми потребами, а також методичні знання, необхідні для здійснення оцінювальної діяльності в умовах інклюзивної освіти. 21,7% студентів ЕГ з високим рівнем готовності за операційно-дієвим критерієм характеризувалися високим ступенем розвитку умінь прогнозувати, планувати та організовувати оцінювальну діяльність у відповідності з поставленими цілями і завданнями інклюзивної освіти, використовувати можливості оцінювальної діяльності з метою підвищення рівня соціалізації дітей молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребами, швидкістю орієнтації в педагогічних ситуаціях. 32,2% студенти ЕГ з високим рівнем готовності за рефлексивним критерієм відзначилися усвідомленою потребою до самоаналізу, здатністю визнавати помилки і

виправляти недоліки власної оцінювальної діяльності та прагненням до професійного саморозвитку.

На основі порівняльного аналізу результатів експериментального дослідження на контрольному етапі зроблено висновок, що за середніми показниками визначених критеріїв, в експериментальній групі відсоток студентів з високим рівнем готовності до оцінювальної діяльності в умовах інклюзивної освіти зріс на 8,37% (з 14,58% до 22,95 %), а середній – на 17,42% (із 42,13% до 59,55%), а з низьким рівнем – зменшився на 27,65 % (з 43,3% до 15,65%).

За допомогою математичних методів статистичної обробки експериментальних даних підтверджено достовірність отриманих у ході дослідження результатів. Доведено вірогідність змін за всіма критеріями для експериментальної групи з високою ймовірністю – не нижче 95%, і навпаки, для контрольних груп – зміни за всіма критеріями незначні.

Отже, результати експериментальної роботи з реалізації педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів початкових класів до оцінювальної діяльності у процесі інклюзивної освіти засвідчили статистично значущу позитивну динаміку змін у показниках і рівнях досліджуваної готовності студентів ЕГ на відміну від студентів КГ, а аналіз отриманих результатів дав підстави стверджувати про ефективність розроблених педагогічних умов.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення та практичне розв'язання наукової проблеми формування готовності майбутніх учителів початкових класів до оцінювальної діяльності в умовах інклюзивної освіти, яке полягало в науковому обґрунтуванні й експериментальній перевірці педагогічних умов, що забезпечують ефективність досліджуваного процесу. Проведене дослідження дало змогу сформулювати такі висновки:

1. Виявлено ступінь розробленості проблеми формування готовності майбутніх учителів початкових класів до оцінювальної діяльності в умовах інклюзивної освіти в теорії і практиці. Структуровано джерельну базу дослідження за такими напрямками: дослідження з питань формування готовності учителів початкових класів до різних видів професійної діяльності; теоретичні доробки, присвячені оцінювальній діяльності вчителя, що дозволяють визначити її сутність та компоненти; сучасні напрацювання з питань оцінювальної діяльності в умовах інклюзивної освіти.

Встановлено недостатній рівень готовності вчителів початкових класів до оцінювальної діяльності в умовах інклюзивної освіти, що спричинено фрагментарним висвітленням питань інклюзивної освіти в цілому і оцінювальної діяльності в процесі професійно-педагогічної підготовки, домінуванням когнітивного підходу до професійної підготовки і зниженням методичної підготовки студентів до означеного виду діяльності, відсутністю практичного досвіду спілкування і взаємодії з дітьми з особливими освітніми потребами.

2. Визначено сутність готовності майбутніх учителів початкових класів до оцінювальної діяльності в умовах інклюзивної освіти як комплекс особистісно-професійних характеристик майбутнього фахівця, що набуваються у процесі формування інклюзивної компетентності під час професійно-педагогічної підготовки та квазіпрофесійної діяльності й забезпечують ефективне здійснення учителем сукупності функцій оцінювальної діяльності в умовах спільного навчання молодших школярів з різними освітніми потребами.

Обґрунтовано компоненти готовності майбутніх учителів початкових класів до оцінювальної діяльності в умовах інклюзивної освіти: мотиваційний, когнітивний, діяльнісний та рефлексивний.

3. Розроблено модель формування готовності майбутніх учителів початкових класів до оцінювальної діяльності в умовах інклюзивної освіти, що репрезентовано як складну, відкриту, динамічну систему, побудовану з урахуванням положень системного, структурного, особистісно-діяльнісного, компетентнісного, аксіологічного, технологічного підходів. Модель складається з цільового, теоретико-методологічного, змістово-процесуального та результативного блоків, відображає цілісний педагогічний процес формування готовності майбутніх учителів початкових класів до оцінювальної діяльності в умовах інклюзивної освіти, а результатом її впровадження є підвищення рівня досліджуваної готовності.

4. Теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів до оцінювальної діяльності в процесі інклюзивної освіти з урахуванням цілісності педагогічного процесу, відповідності змісту освіти вимогам розвитку суспільства, професійно-педагогічної спрямованості, науковості, єдності освітньої та наукової діяльності, варіативності педагогічної освіти, творчої активності та рефлексивності, а саме: формування позитивної мотивації у майбутніх учителів початкових класів щодо прояву педагогічної творчості в оцінювальній діяльності в умовах інклюзивної освіти; корекція на основі контекстного підходу змісту навчальних дисциплін щодо формування у майбутніх учителів початкових класів уявлення про специфіку оцінювальної діяльності в умовах інклюзивної освіти; активізація суб'єкт-суб'єктної взаємодії учасників освітнього процесу через впровадження інноваційних методів та форм підготовки майбутніх учителів початкових класів до роботи в умовах інклюзивної освіти.

5. Експериментально перевірено ефективність педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів початкових класів до оцінювальної діяльності у процесі інклюзивної освіти. На початковому етапі педагогічного експерименту визначено переважно середній та низький рівні готовності майбутніх учителів початкових класів до оцінювальної діяльності в умовах інклюзивної освіти за усіма розробленими критеріями (ціннісно-мотиваційний, когнітивний, операційно-дієвий, рефлексивний).

Кількісний та якісний аналіз отриманих на контрольному етапі експериментального дослідження даних дозволив підтвердити ефективність

запропонованих педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів початкових класів до оцінювальної діяльності у процесі інклюзивної освіти. Виявлено статистично значущу позитивну динаміку рівнів готовності майбутніх учителів початкових класів до оцінювальної діяльності в умовах інклюзивної освіти в ЕГ за розробленими критеріями (ціннісно-мотиваційний, когнітивний, операційно-дієвий, рефлексивний). Відсоток студентів ЕГ з високим і середнім рівнями готовності до оцінювальної діяльності зріс на 8,37% і 17,42% відповідно.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів окресленої проблеми. До перспективних напрямів подальших наукових пошуків відносимо: здійснення порівняльно-педагогічного аналізу формування готовності майбутніх учителів початкових класів до оцінювальної діяльності в умовах інклюзивної освіти в Україні і за кордоном, розробку програмно-методичного та ресурсного забезпечення оцінювальної діяльності учителів початкових класів в умовах інклюзивної освіти.

СПИСОК ПРАЦЬ ОПУБЛІКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Навчально-методичний посібник

1. Андреева, М., Волкова, К., Отрошко, Т., Рассказова, О., Чернецька, Ю., Харченко, С. (2016). *Робота з дітьми і молоддю в інклюзивному та інтегрованому освітніх середовищах*. Харів: ФОП Тарасенко В. П.

Стаття у зарубіжному фаховому виданні

2. Volkova, K. S. (2016). Formation readiness of the future primary school teachers for evaluation activities in the conditions of inclusive education on the basis of the contextual approach. *Nowoczesna edukacja: filozofia, innowacja, doświadczenie*, 4(8), 105–111.

Статті у наукових фахових виданнях

3. Волкова, К. С. (2017). Сутність та критерії готовності майбутніх учителів початкових класів до оцінювальної діяльності в умовах інклюзивної освіти. *Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології*, 3 (67), 155–165.

4. Волкова, К. С. (2016). Педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів початкових класів до оцінювальної діяльності в процесі інклюзивної освіти. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*, 1 (298), 151–158.

5. Волкова, К. С. (2013). Використання спадщини А. С. Макаренка у формуванні професійної готовності вчителів початкових класів до роботи в умовах інклюзивної освіти. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*, 7 (266), 26–31.

6. Волкова, К. С. (2010). Гуманістична спрямованість педагогічного контролю. *Наукові записки кафедри педагогіки ХНУ імені В. Н. Каразіна*, 24, 45–52.

7. Волкова, К. С. (2008). Педагогічні засади впровадження діагностики результатів навчальної діяльності студентів у контексті Болонського процесу. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*, 18, 423–426.

8. Волкова, К. С. (2008). Вплив педагогічного контролю на психічне здоров'я. *Наукові записки кафедри педагогіки ХНУ імені В. Н. Каразіна*, 20, 165–170.

9. Волкова, К. С. (2008). Удосконалення методики контролю навчальних досягнень шляхом дотримання психолого-педагогічних вимог. *Наукові записки кафедри педагогіки ХНУ імені В. Н. Каразіна*, 19, 146–152.

10. Волкова, К. С. (2007). Використання методичної системи контролю як фактору підвищення якості знань. *Наукові записки кафедри педагогіки ХНУ імені В. Н. Каразіна*, 18, 61–67.

11. Волкова, К. С. (2007). Перевірка й оцінювання знань, умінь і навичок як засіб активізації пізнавальної діяльності студентів. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи*, 27, 108–112.

Матеріали науково-практичних конференцій

12. Волкова, К. С. (2016). Актуальні напрями дослідження проблеми формування готовності майбутніх учителів початкових класів до оцінювальної діяльності в умовах інклюзивної освіти. *Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний та національний виміри змін: III Міжнародна науково-практична конференція*, 2. Суми: Вид-во СумДПУ імені А.С.Макаренка, 34–36.

13. Волкова, К. С. (2015). Інноваційний підхід у формуванні готовності майбутніх педагогів до роботи в умовах інклюзивної освіти. *Ключові питання наукових досліджень у сфері педагогіки та психології у XXI ст.: Міжнародна науково-практична конференція*. Львів: ГО «Львівська педагогічна спільнота», 104–105.

14. Волкова, К. С. (2013). Формування позитивної мотивації як базовий компонент професійної готовності вчителів початкових класів до оцінювальної діяльності в умовах інклюзивної освіти. *Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців: Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю*. Хмельницький: ХНУ, 111–112.

Стаття в іншому виданні

15. Волкова, К. С. (2016). Підготовка вчителів до роботи в інклюзивному закладі як шлях подолання перепон у навчанні особливих дітей. *Дитина з особливими потребами*, 10 (22), 4–7.

АНОТАЦІЇ

Волкова К. С. Формування готовності майбутніх учителів початкових класів до оцінювальної діяльності в умовах інклюзивної освіти. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка. – Суми, 2017.

У дисертації виявлено ступінь розробленості проблеми формування готовності майбутніх учителів початкових класів до оцінювальної діяльності в умовах інклюзивної освіти. Визначено сутність та компоненти готовності майбутніх учителів початкових класів до оцінювальної діяльності в умовах інклюзивної освіти. Розроблено модель формування готовності майбутніх учителів початкових класів до оцінювальної діяльності в умовах інклюзивної освіти. Теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів початкових класів до оцінювальної діяльності в процесі інклюзивної освіти: формування позитивної мотивації у майбутніх учителів початкових класів щодо прояву педагогічної творчості в оцінювальній діяльності в умовах інклюзивної освіти; корекція на основі контекстного підходу змісту навчальних дисциплін щодо формування у майбутніх учителів початкових класів уявлення про специфіку оцінювальної діяльності в умовах інклюзивної освіти; активізація суб'єкт-суб'єктної взаємодії учасників освітнього процесу через упровадження інноваційних методів та форм підготовки майбутніх учителів початкових класів до роботи в умовах інклюзивної освіти. Експериментально перевірено ефективність педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів початкових класів до оцінювальної діяльності в процесі інклюзивної освіти.

Ключові слова: оцінювальна діяльність, майбутній учитель початкових класів, процес інклюзивної освіти, формування готовності до оцінювальної діяльності, педагогічні умови, модель.

Волкова К. С. Формирование готовности будущих учителей начальных классов к оценочной деятельности в условиях инклюзивного образования. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Сумской государственной педагогической университет имени А. С. Макаренка. – Сумы, 2017.

В диссертации выявлена степень разработанности проблемы формирования готовности будущих учителей начальных классов к оценочной деятельности в условиях инклюзивного образования. Определена сущность и компоненты готовности будущих учителей начальных классов к оценочной деятельности в условиях инклюзивного образования. Разработана модель формирования готовности будущих учителей начальных классов к оценочной

деятельности в условиях инклюзивного образования. Теоретически обоснованы педагогические условия формирования готовности будущих учителей начальных классов к оценочной деятельности в процессе инклюзивного образования: формирование положительной мотивации у будущих учителей начальных классов по проявлению педагогического творчества в оценочной деятельности в условиях инклюзивного образования; коррекция на основе контекстного подхода содержания учебных дисциплин по формированию у будущих учителей начальных классов представления о специфике оценочной деятельности в условиях инклюзивного образования; активизация субъект-субъектного взаимодействия участников процесса образования через внедрение инновационных методов и форм подготовки будущих учителей начальных классов к работе в условиях инклюзивного образования. Экспериментально проверено эффективность педагогических условий формирования готовности будущих учителей начальных классов к оценочной деятельности в процессе инклюзивного образования.

Ключевые слова: оценочная деятельность, будущий учитель начальных классов, процесс инклюзивного образования, формирование готовности к оценочной деятельности, педагогические условия, модель.

Volkova K. S. Formation of the future primary school teacher's readiness for evaluation activity in conditions of inclusive education. – Manuscript.

Thesis for the Degree of the Candidate of Pedagogical Sciences in specialty 13.00.04 – Theory and Methods of Professional Education. – Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko. – Sumy, 2017.

The thesis substantiates that primary school teacher's readiness for evaluation activity in conditions of inclusive education is a complex of personal-professional characteristics of the future specialist, acquired in the context of formation of inclusive competence during professional-pedagogical training and quasi-professional activity, that ensure effective implementation by the teacher of a complex of functions of evaluation activity in conditions of joint education of junior pupils with different educational needs.

It is found out that the future primary school teacher's readiness for evaluation activity in conditions of inclusive education implies the integration unity of the following components: motivational (personality-value motivation of the future primary school teacher in relation to creative organization of interaction with children who have special educational needs, application of an objective and at the same time tolerant approach to assess the competences of pupils with different educational needs); cognitive (psychological-pedagogical and socio-pedagogical education of the future primary school teacher in the field of inclusive education, as well as knowledge and skills in forecasting, planning and organization of evaluation activities in accordance with the set pedagogical goals and tasks); activity (possession of the methodology for evaluating the key, subject and inter-subject competences of primary school pupils, use of opportunities for evaluation activity in order to increase the level of socialization of primary school children with special educational needs);

reflexive (formed need for introspection and the desire for professional self-development and pedagogical creativity).

The model of forming of the future primary school teachers' readiness for evaluation activity in the inclusive educational environment is developed. The model is considered as a complex, open, dynamic system, built on the basis of systemic, structural, personality-activity, competence, axiological, technological, environmental approaches and consists of theoretical-methodological, target, content-procedural and productive blocks; it reflects a holistic pedagogical process of forming of the future primary school teachers' readiness for evaluation activity in conditions of inclusive education, and the result of its implementation is an increase in the level of investigated readiness.

Pedagogical conditions for the formation of the future primary school teachers' readiness for evaluation activity in the process of inclusive education are defined as specially created, purposeful and pedagogically guided circumstances, requirements, factors that can change the process of professional training of the future primary school teachers, direct all its components (purpose, objectives, principles, content, forms, methods, etc.) on the development of inclusive competence of the future specialists in the field of evaluation of key, subject and inter-subject competences of pupils through the promotion of the dynamic progress of all the components of readiness for evaluation activity.

The following pedagogical conditions have been substantiated and experimentally checked: formation of positive motivation in the future primary school teachers in relation to manifestation of the pedagogical creativity in the evaluation activity in the inclusive educational environment; correction on the basis of a context-based approach to the content of special disciplines in relation to formation of the future primary school teachers' ideas on the specifics of evaluation activities in the inclusive educational environment; activation of the subject-subjective interaction of participants in the educational process through the introduction of innovative methods and forms of the future primary school teachers' training for work in the inclusive educational environment.

Diagnostic tools for determining the readiness levels of the future primary school teachers for evaluation activities in conditions of inclusive education, the programme and methodological provision of the author's special course "Assessment of the key competencies of the primary school pupils in conditions of inclusive education" has been developed.

Key words: evaluation activity, future primary school teacher, inclusive education, formation of readiness for evaluation activity, pedagogical conditions, model.

Підписано до друку 27.10.2017 р. Формат 60x90/16. Гарн. News Times.
Друк ризогр. Папір офсет. Умовн. друк. арк. 0,9.
Тираж 100 прим.

Надруковано в редакційно-видавничому відділі
СумДПУ імені А. С. Макаренка

40002, м. Суми, вул. Роменська, 87.

